

Education & Theatre

Vol 26 (2025)

Education & Theatre

Arts in the service of promoting values The experience of establishing the artist group “We” in Gaza during the war

Jenny Karaviti

doi: [10.12681/edth.43276](https://doi.org/10.12681/edth.43276)

To cite this article:

Karaviti, J. (2025). Arts in the service of promoting values The experience of establishing the artist group “We” in Gaza during the war: Alaa Al Jabari, Mahdi Karira, Fidaa Ziad in conversation with Jenny Karaviti. *Education & Theatre*, 26, 124–130. <https://doi.org/10.12681/edth.43276>

Οι τέχνες στην υπηρεσία προώθησης αξιών: μια επισκόπηση της εμπειρίας από τη σύσταση της καλλιτεχνικής ομάδας «Εμείς» στη Γάζα, κατά τη διάρκεια του πολέμου

<https://doi.org/10.12681/edth.43276>

Alaa Al Jabari, Mahdi Karira, Fidaa Ziad
σε συνομιλία με την Τζένη Καραβίτη

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για την Παγκόσμια Ημέρα Θεάτρου στην Εκπαίδευση 2024, οργανώθηκε από το Γραφείο Βόρειας Ελλάδας του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση μια ιδιαίτερη δράση αλληλεγγύης για την Παλαιστίνη. Στις 7 Δεκεμβρίου 2024, στις 11 π.μ., συνδέθηκαν μέσω του διαδικτύου με την πρόσφατα σχηματισμένη ομάδα Παλαιστινίων καλλιτεχνών «Εμείς» (Nahnu στα αραβικά), οι οποίοι έχουν εκτοπιστεί στο νότιο τμήμα της Γάζας. Οι καλλιτέχνες παρουσίασαν πρώτα την ομάδα τους, απαντώντας σε ερωτήσεις του ΠΔΘΕ σχετικά με το πώς σχηματίστηκε αυτή, τις εμπειρίες που έζησαν ως καλλιτέχνες κατά τη διάρκεια του πολέμου και τα εργαστήρια γραφής, εικαστικών τεχνών και κουκλοθεάτρου που διοργανώνουν στη Γάζα. Κατά τη διάρκεια της παρουσίασης, προβλήθηκαν φωτογραφίες και άλλο υλικό από τα εργαστήρια και τις παραστάσεις της ομάδας. Στη συνέχεια, μέλη του Γραφείου Βόρειας Ελλάδας, η Τζένη Καραβίτη, συντονίστρια της συζήτησης, η Ειρήνη Μαρνά και η Αντιγόνη Τσαρμποπούλου είχαν μια σύντομη συνομιλία με τους καλλιτέχνες.

Λέξεις-κλειδιά: τέχνες, καλλιτέχνες κατά τη διάρκεια του πολέμου, Παλαιστίνη, Γάζα, θεατρικά εργαστήρια, κουκλοθέατρο, εικαστικές τέχνες, εργαστήρια γραφής, εκπαίδευση, μαρτυρίες, ψυχολογική υποστήριξη, κοινωνικός αντίκτυπος.

Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση (Τζένη Καραβίτη): *Γεια σας. Θέλουμε πολύ να ακούσουμε για τις ιδιαίτερες συνθήκες που σας ώθησαν να δημιουργήσετε αυτή την ομάδα στη Γάζα.*

Fidaa Ziad: Καλημέρα σας. Είμαι η Fidaa Ziad, συγγραφέας από τη Γάζα. Το τελευταίο διάστημα μαζί με κάποιους φίλους μου που ασχολούνται με τις τέχνες είδαμε ότι γίνεται πολλή συζήτηση για τη Γάζα αλλά όχι με τη Γάζα. Έτσι αποφασίσαμε να δημιουργήσουμε μια μικρή ομάδα, που την ονομάσαμε «Εμείς» (Νάχνου στα αραβικά). Σκεφτήκαμε να την ονομάσουμε με τη λέξη «Εμείς» για να μιλήσουμε εμείς για μας. Μέσα από συζήτηση συμφωνήσαμε στην άποψη ότι η τέχνη είναι ένας δρόμος όπου μπορούμε να βαδίσουμε για να αντιμετωπίσουμε τα προβλήματα, τα καθημερινά αλλά και τα ψυχολογικά, καθώς και όλα όσα ζούμε λόγω της γενοκτονίας που έχουμε υποστεί έπειτα από τις 7 Οκτώβρη. Αυτή η ομάδα, αυτή η προσπάθεια έχει ξεκινήσει από τρία άτομα. Είναι η φίλη μας η Alaa Al Jabari, που είναι ζωγράφος, ο Mahdi Karira, που είναι θεατρολόγος και φτιάχνει μαριονέτες. Κι εγώ είμαι η Fidaa Ziad, που συμμετέχω σε αυτή την ομάδα ως συγγραφέας. Θα μιλήσω αρχικά για τον δικό μου τομέα, το κομμάτι της συγγραφής, και μετά θα μιλήσουν και οι άλλοι συνάδελφοι για τα δικά τους.

Π.Δ.Θ.Ε.: *Με ποιο τρόπο μπορεί να βοηθήσει η τέχνη τους ανθρώπους που έχουν υποστεί όλα αυτά τα δεινά κατά τη διάρκεια του πολέμου;*

F.Z.: Τα εργαλεία που έχουμε εμείς είναι η γλώσσα, η συγγραφή, το θέατρο, η ζωγραφική. Με αυτά τα μέσα προσπαθούμε αρχικά να βοηθήσουμε τον εαυτό μας και στη συνέχεια να βοηθήσουμε και τον κόσμο γύρω μας: να βοηθήσουμε τις γυναίκες, τα παιδιά, τα κορίτσια. Η τέχνη επομένως είναι το εργαλείο μας, για να αντιμετωπίσουμε αυτά που έχουμε υποστεί μέσα στη γενοκτονία, για να αναδείξουμε την εθνική μας ταυτότητα, που έχει τραυματιστεί σε μεγάλο βαθμό, γιατί σε αυτό τον πόλεμο ο στρατός κατοχής προσπάθησε να μας πάρει ό,τι ανθρωπινό υπάρχει μέσα μας. Αυτή η πολιτική είχε στόχο να μας αφαιρεθούν όλα τα ανθρωπινά χαρακτηριστικά. Και απέναντι στον τρόπο που μας αντιμετωπίζουν –σαν να είμαστε ανθρωπινά ζώα– ήρθε αυτή η απάντησή μας μέσω της τέχνης, για να δείξουμε ότι δεν είμαστε.

Π.Δ.Θ.Ε.: *Η συμμετοχή σου στην ομάδα έχει σχέση με τη συγγραφή. Fidaa, αυτή ήταν μια μορφή αυθόρμητης γραφής ή ακολούθησες κάποιους άξονες;*

F.Z.: Όταν ξεκίνησα να γράφω, η πράξη της συγγραφής είχε δύο κατευθύνσεις για μένα. Η πρώτη κατεύθυνση ήταν να γράψω το ημερολόγιό μου καθημερινά: να καταγράψω αυτά που πέρασα εξαιτίας του εκτοπισμού, εξαιτίας της απώλειας των δικών μου ανθρώπων. Όλα αυτά τα έχω καταγράψει σε μια ιστοσελίδα με τον τίτλο *Εποχές της έκπληξης και οι απόπειρες σωτηρίας*. Με αυτό τον τίτλο έχω φτιάξει και τις σελίδες μου στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και εκεί καταγράφω την καθημερινότητά μου.

Η δεύτερη κατεύθυνση ήταν να καταγράψω τις ιστορίες των γυναικών που έχουν χάσει τους δικούς τους ανθρώπους. Να καταγράψω τις επιπτώσεις που έχει αυτή η απώλεια στην ψυχολογία των γυναικών.

Π.Δ.Θ.Ε.: *Θέλετε να μας πείτε περισσότερα γι' αυτές τις συνεδρίες; Πώς ανταποκρίθηκαν οι γυναίκες;*

Φ.Ζ.: Η παραπάνω φωτογραφία είναι από μια συνεδρία όπου μιλούσαν γυναίκες που έχουν χάσει τους δικούς τους. Οι συνεδρίες γίνονταν σε μια περιοχή που ήταν στο κέντρο της Γάζας. Η συζήτηση γινόταν σε στίλ ερωτήσεων και απαντήσεων. Ο στόχος ήταν να μετρήσουμε και να συζητήσουμε τι έχουμε χάσει και τι επιπτώσεις είχε πάνω μας αυτό που ζήσαμε. Θέλαμε να καταγράψουμε το συναίσθημα και κυρίως τις αλλαγές στον συναισθηματικό μας κόσμο εξαιτίας όσων χάσαμε, και οι άντρες και οι γυναίκες. Σε αυτές τις συνεδρίες, προσπαθήσαμε να προσφέρουμε οι ίδιες ψυχολογική υποστήριξη, για να ξεπεράσουμε αυτό που ζήσαμε. Τελικά, παρόλο που κάθε γυναίκα έχει χάσει ξεχωριστά τον δικό της άνθρωπο, όλες μαζί υποστήριξαν η μία την άλλη και μπορούσε η μία να δώσει συμβουλές στην άλλη.

Π.Δ.Θ.Ε.: *Για ποια προβλήματα και ποιες εμπειρίες μίλησαν οι γυναίκες σε αυτές τις συνεδρίες;*

Φ.Ζ.: Αυτές οι συνεδρίες αποτύπωσαν τον κοινωνικό αντίκτυπο, το πώς έζησαν αυτές οι γυναίκες και κατά τη διάρκεια του πολέμου και μετά τον πόλεμο. Μέσα από την καταγραφή που κάναμε σε αυτές τις συνεδρίες είδαμε ότι το πρώτο πρόβλημα που θα αντιμετωπίσουμε μετά τον πόλεμο είναι το μεγάλο ποσοστό νεαρών γυναικών που είναι χήρες και έχουν πολύ μικρά παιδιά. Το δεύτερο πράγμα που ανακαλύψαμε είναι ότι πάρα πολλές γυναίκες θα χάσουν το στήριγμά τους. Είμαστε μια κοινωνία όπου αυτό το στήριγμα το προσφέρει η αντρική ύπαρξη, η αντρική φιγούρα που υπάρχει μέσα στην οικογένεια.

Το άλλο που κάναμε σ' αυτές τις συνεδρίες ήταν να καταγράψουμε τις προσωπικές περιπέτειες κάθε γυναίκας. Καταγράψαμε 76 ιστορίες γυναικών που έχουν χάσει πάρα πολλά, σπίτια και ανθρώπους. Σε αυτές τις μαρτυρίες, υπάρχουν πέντε πράγματα που καταγράψαμε: αυτά που χάσαμε, αυτά που φοβόμαστε, την ανάγκη για ασφάλεια, τον εκτοπισμό και το ποιος νιώθουμε ότι μας έχει βοηθήσει. Αυτό που προσπαθούμε αρχικά είναι να δημιουργήσουμε μια ηχητική βιβλιοθήκη και μετά να καταγράψουμε με λογοτεχνικό τρόπο αυτές τις μαρτυρίες σε ένα βιβλίο.

Στην ομάδα «Εμείς» προσπαθούμε να φτιάξουμε έναν χώρο μέσα από τον οποίο να μπορούμε να μιλήσουμε στον κόσμο. Εμείς μέσα από τη Γάζα να μιλήσουμε με τον κόσμο έξω από τη Γάζα. Ευχαριστώ πάρα πολύ το Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση γι' αυτή την ευκαιρία.

Π.Δ.Θ.Ε.: *Και τώρα θα πάμε στον συνάδελφό σας Mahdi Karira, που θα μιλήσει για τη δική του δράση.*

Mahdi Karira: Να είστε καλά. Σας ευχαριστώ όλους για την προσοχή που μας δίνετε. Η Fidaa μίλησε πάρα πολύ όμορφα για μας, με ωραίες λέξεις. Θα ήθελα κατ' αρχάς να συγχωρήσετε τη Fidaa για το λεξιλόγιό της, γιατί εξαιτίας του πολέμου, και επειδή η Fidaa είχε συνεδρίες με γυναίκες που έχουν χάσει κάποιον από την οικογένειά τους, ή ακόμη και ολόκληρη την οικογένειά τους, έχουμε δημιουργήσει μια γλώσσα στενάχωρη, όπου το λεξιλόγιο είναι επιβαρυνόμενο.

Εγώ δουλεύω γενικά στο θέατρο, αλλά εξειδικεύομαι στο κουκλοθέατρο, με μαριονέτες που κινούνται με κλωστές. Δουλεύω ως εκπαιδευτής δασκάλων, διδάσκοντας πώς μπορούν να κάνουν τα μαθήματά τους μέσα από το θέατρο – αυτό που ονομάζουμε βιωματική (ενεργή) εκπαίδευση.

Π.Δ.Θ.Ε.: Έχετε δουλέψει πολλά χρόνια στον χώρο του κουκλοθεάτρου;

Μ.Κ.: Πριν από τον πόλεμο είχα ένα εργαστήριο με μαριονέτες, όπου είχα περίπου 80 κούκλες. Είμαι ο πρώτος που έφερε αυτή την τέχνη στη Λωρίδα της Γάζας, γιατί δεν ήταν γνωστή πριν. Εδώ και 15 χρόνια ήρθε αυτή η τέχνη στη Γάζα. Είχα και μια ομάδα που την είχα ονομάσει Νήματα. Έχω δημιουργήσει μέχρι τώρα 10 θεατρικές παραστάσεις που είχαν ως θέμα ό,τι αφορά την οικογένεια γενικά. Πριν από τον πόλεμο είχα και ένα κινητό θέατρο, αλλά, όταν ξεκίνησε ο πόλεμος, αναγκάστηκα να εκτοπιστώ και να φύγω στα νότια της Γάζας, όπου πήγα χωρίς να πάρω τίποτα μαζί μου, ούτε από το θέατρο ούτε από το εργαστήρι μου.

Π.Δ.Θ.Ε.: Πώς αντιμετωπίσατε την απώλεια όλων των μαριονετών σας;

Μ.Κ.: Κατά τη διαμονή μου στα νότια της Γάζας δεν έχασα το πάθος μου να φτιάξω παιχνίδια, γιατί πάντα κάτι με κυνηγούσε, κάτι μου έλεγε μέσα μου: «Φτιάξε παιχνίδια, φτιάξε παιχνίδια!», αφού πάντα το κοινό μου ήταν παιδιά. Αλλά πώς να φτιάξεις παιχνίδια όταν δεν έχεις υλικά; Έτσι προσπάθησα να βρω έναν νέο τρόπο να φτιάξω παιχνίδια.

Π.Δ.Θ.Ε.: Καταφέρατε να βρείτε καινούργια υλικά στη νότια Γάζα;

Μ.Κ.: Η μοναδική πρώτη ύλη που βρισκόταν γύρω μου ήταν μόνο τα κουτιά από τις κονσέρβες, αυτές τις κονσέρβες που μας στείλανε για βοήθεια. Αυτά ήταν γύρω μου. Μέσα σε αυτή τη γενοκτονία που ζήσαμε, εγώ προσπαθούσα να φτιάξω μαριονέτες από κονσέρβες. Με αυτή την πράξη προσπαθούσα να καταγράψω τη δύσκολη καθημερινότητά μας. Να δείξω την πείνα, τη δίψα, τη ζέστη, το κρύο, ότι δεν είχαμε πού να κοιμηθούμε και πού να καταφύγουμε, να μιλήσω για τη ζωή στις σκηνές και για όλα τα άσχημα πράγματα που ζήσαμε. Κάποια στιγμή ένιωθα πως και η Λωρίδα της Γάζας ήταν σαν ένα μεγάλο κονσερβοκούτι, που τότε το καίει κάποιος, τότε το παγώνει και τότε το χτυπάει βάνουσα... Έτσι ένιωθα πως ζούσαμε σε όλη τη Λωρίδα της Γάζας. Όλη η Λωρίδα της Γάζας ήταν σαν ένα μεγάλο κονσερβοκούτι!

Π.Δ.Θ.Ε.: Αυτή η εικόνα της Λωρίδας της Γάζας σαν ένα μεγάλο κονσερβοκούτι, που το καίνε και το πετάνε γύρω γύρω βάνουσα, είναι μια πολύ ισχυρή μεταφορά για το τι περνάει ο λαός σας. Την ίδια στιγμή είναι και πολύ πραγματική, έτσι όπως περιγράφετε τις κονσέρβες να πολιορκούν την καθημερινή σας ζωή, αντιπροσωπεύοντας ταυτόχρονα μία από τις ελάχιστες

πράξεις αλληλεγγύης που έχετε βιώσει παγκοσμίως. Άρα αυτές οι μαριονέτες είναι πολύ σημαντικές για σας! Πώς νιώθετε καθώς τις φτιάχνετε;

Μ.Κ.: Στο ταξίδι του εκτοπισμού έφτιαξα τις πρώτες τρεις μαριονέτες από κονσερβοκούτια και υλικά ανακυκλωμένα και επαναχρησιμοποιημένα, υλικά που βρήκα στο περιβάλλον. Αφού όμως έφτιαξα τις μαριονέτες, ένιωθα ότι δεν αρκούσε να ικανοποιησω το πάθος μου να φτιάξω μαριονέτες, αλλά ότι αυτές οι μαριονέτες έπρεπε να έχουν και έναν κοινωνικό ρόλο στον κόσμο γύρω μου, όπου υποφέραμε όλοι μαζί. Στην αρχή αυτό που φοβόμουν για το κοινό μου, που ήταν τα παιδιά, ήταν μήπως δεν δεχτούν τις μαριονέτες, επειδή ήταν φτιαγμένες από κονσέρβες και μήπως δεν τους αρέσουν. Η αλήθεια είναι ότι το να φτιάξεις μαριονέτες από κονσέρβες είναι μια πολύ επίπονη και δύσκολη διαδικασία, που κουβαλάει πόνο μέσα της. Το να κατασκευάζω

μαριονέτες από κονσέρβες ήταν κάτι που δεν μου άρεσε καθόλου, γιατί μου θυμίζει τον πόλεμο και τις δύσκολες στιγμές που περνάμε η οικογένειά μου κι εγώ. Όσο φτιάχνεις την κούκλα είναι πολύ δύσκολη στιγμή, αλλά μόλις τελειώνεις και τη βλέπεις ολοκληρωμένη, τότε αλλάζει το συναίσθημα.

Π.Δ.Θ.Ε.: Πώς αντέδρασαν τα παιδιά και οι θεατές σ' αυτές τις μαριονέτες;

Μ.Κ.: Το γεγονός που μου έδωσε κουράγιο είναι ότι τελικά αυτό που έφτιαξα άρεσε στα παιδιά. Το βρήκαν ενδιαφέρον και τους άρεσε! Σιγά σιγά άρχισαν να προσέχουν τις ιδιαιτερότητες κάθε μαριονέτας και να μου λένε: «Αυτή είναι από κονσέρβα ψάρι! Αυτή είναι από αρακά...».

Ένα κοριτσάκι, που ήταν εκτοπισμένο στον νότο, μου είπε: «Δώσ' μου αυτή την κούκλα να την πάρω μια μέρα να κοιμηθώ μαζί της, γιατί τη δική μου κούκλα την έχω αφήσει στην πόλη της Γάζας». Αυτό ήταν το πιο συγκινητικό που άκουσα από ένα κοριτσάκι.

Σε μια άλλη θεατρική παράσταση, εκεί που είχα στήσει τις κούκλες, ήρθε μια κυρία και κοιτούσε να δει πώς τις φτιάξαμε. Τότε, όταν ανακάλυψε από τι υλικό ήταν φτιαγμένες, μου λέει: «Εμείς... ένας

λαός! Αμαρτία να πεθάνει! Είμαστε λαός που δεν θα πεθάνει ποτέ!»

Π.Δ.Θ.Ε.: Οπότε τώρα έχετε δημιουργήσει νέες μαριονέτες και κάνετε θέατρο για τα παιδιά;

Μ.Κ.: Ναι, τώρα έχω πολλές μαριονέτες και κάνω θέατρο στα camp και στους χώρους φιλοξενίας όπου έχουν καταφύγει οι άνθρωποι. Είναι ανάγκη! Είναι ανάγκη να το κάνω.

Τώρα έχω δημιουργήσει ένα κινητό θέατρο και έχω φτιάξει 25 κούκλες. Έχω δημιουργήσει τρεις θεατρικές παραστάσεις και τριγυρνάω σε ολόκληρη τη νότια Γάζα και παίζω θέατρο στα παιδιά. Έχω πολλές μαριονέτες με διαφορετικούς χαρακτήρες. Έχω τη φιγούρα της μητέρας, έχω τον πατέρα κι άλλους χαρακτήρες. Τώρα τελευταία έφτιαξα και τον χαρακτήρα του Χότζα –το Ζόχα–, που τον έχουν σαν μια παραδοσιακή φιγούρα στη δική μας κουλτούρα και τη δική μας ιστορία.

Π.Δ.Θ.Ε.: Πιστεύετε ότι οι τέχνες παίζουν σημαντικό ρόλο στην ενδυνάμωση των ανθρώπων που υποφέρουν από τον πόλεμο και ιδιαίτερα των παιδιών; Πώς μπορούν να βοηθήσουν;

Μ.Κ.: Εμείς χάσαμε πάρα πολλά πράγματα σ' αυτό τον πόλεμο. Όμως το σημαντικότερο πράγμα που χάσαμε ήταν το σχολείο. Χάνοντας το σχολείο, χάσαμε και όλη την εκπαίδευση. Γιατί το σχολείο δεν ήταν μόνο για την εκπαίδευση. Το σχολείο είναι μια ολόκληρη κοινωνία, που μαθαίνει στα παιδιά, στους γονείς τη σειρά, το πρόγραμμα, τη συμπεριφορά. Όλα αυτά τα χάσαμε στον πόλεμο.

Εν κατακλείδι, όλοι στην ομάδα «Εμείς» προσπαθούμε να μεταφέρουμε διάφορα μηνύματα στην κοινωνία, για να μπορούν η κοινωνία και τα παιδιά να μάθουν από το θέατρο αυτά που έχουν χάσει από το σχολείο. Το όνειρό μου είναι να έχουμε ένα λεωφορείο που να είναι σαν κινητό θέατρο. Και μέσα σ' αυτό να έχω όλα τα εργαλεία για να μπορώ να παίξω θέατρο σε όλα τα παιδιά, σε όλες τις περιοχές. Μέσα σε αυτό το λεωφορείο εκτός από το θέατρο θα

Π.Δ.Θ.Ε.: Ευχαριστούμε πάρα πολύ όχι μόνο για την παρουσίαση, αλλά και για όλα αυτά τα καταπληκτικά πράγματα που μάθαμε σήμερα από σας και για την ελπίδα που αποτελείτε για τον κόσμο μας. Οι άνθρωποι που εμπνέουν περισσότερο σε όλο τον κόσμο είναι πραγματικοί καλλιτέχνες, με πραγματική επίδραση.

Συζήτηση

Fidaa Ziad: Θέλω να απαντήσω στην ερώτηση που έγινε γραπτά αν νιώθουμε ασφαλείς. Εμείς δε νιώθουμε καμία στιγμή ότι είμαστε ασφαλείς. Εμείς δημιουργούμε την ασφάλειά μας από αυτό που κάνουμε, από αυτές τις τέχνες με τις οποίες ασχολούμαστε και από αυτά που γράφουμε. Έτσι νιώθουμε ασφαλείς.

Η απάντηση στην ερώτηση «Πώς μπορείς να είσαι συγγραφέας, πώς μπορείς να είσαι καλλιτέχνης στη Γάζα;» είναι η ανάγκη. Είναι η ανάγκη που δημιουργεί πολλά. Αυτό που θέλω να ρωτήσω είναι αυτοί που έκαναν αυτή την εκδήλωση είναι από τη Βόρεια Ελλάδα;

Τζένη Καραβίτη: Το Δίκτυο είναι σε όλη την Ελλάδα. Τα κεντρικά του Δικτύου είναι στην Αθήνα, αλλά την πρωτοβουλία την πήραμε εμείς από το Γραφείο της Βόρειας Ελλάδας.

F.Z.: Επειδή εγώ είμαι από τη Βόρεια Γάζα κι εσείς είστε από τη Βόρεια Ελλάδα, ένιωσα ότι σήμερα πήγα λίγο στα μέρη μου. Έτσι ένιωθα μαζί σας.

T.K.: Να ξέρετε ότι είμαστε εδώ και σας ακούμε και από τα νησιά, και από την Αθήνα, και από την Κέρκυρα, τη Σάμο και από πολλά μέρη, την Αλεξανδρούπολη, τη Θήβα, τα Γιάννενα.

F.Z.: Ευχαριστώ όλους τους Έλληνες που βρέθηκαν σήμερα μαζί μας από όλες τις περιοχές της Ελλάδας. Σχετικά με αυτό που μας ρωτήσατε, για το πώς μπορείτε να μας βοηθήσετε, μπορείτε να απευθυνθείτε στη φίλη μας τη Ναουζάτ, που τη θεωρούμε αντιπρόσωπό μας στην Ελλάδα, για να υποστηρίξουμε τους καλλιτέχνες που ζουν, ώστε να μπορούν να συνεχίσουν να δημιουργούν αυτά που κάνουν. Όπως κατάλαβα εγώ, χθες η κύρια δραστηριότητα που έγινε σήμερα ήταν σε ένα σχολείο στην Ελλάδα. Σωστά;

T.K.: *Ναι είναι δράση του Δικτύου, αλλά γίνεται σε ένα σχολείο, που μας φιλοξενεί. Αυτό που βλέπετε είναι η κεντρική αίθουσα εκδηλώσεων του σχολείου.*

(Σε αυτό το σημείο εμφανίζονται τα μέλη του Γραφείου Βόρειας Ελλάδας που παρακολουθούν τη συνομιλία.)

Ειρήνη Μαρνά: Έχουμε συγκινηθεί πολύ. Ευχαριστούμε πάρα πολύ.

F.Z.: Τώρα που είμαστε σε ένα σχολείο, θα ήθελα να ρωτήσω αν μπορούν τα παιδιά από τη Γάζα να ανταλλάξουν γράμματα με τα παιδιά από την Ελλάδα και να μιλήσουν για τις εμπειρίες τους. Αν υπάρχουν δασκάλες που θα ήθελαν να δουλέψουν μαζί μας σ' αυτό το πρότζεκτ, ας το δηλώσουν.

Αντιγόνη Τσαρμποπούλου: Στο συγκεκριμένο σχολείο πέρσι είχαμε μία τάξη που είχε γράψει ποιήματα με αφορμή τους *Μονολόγους* από τη Γάζα.

E.M.: Μπορούμε να επικοινωνήσουμε. Υπάρχει ενδιαφέρον.

T.K.: Αυτή την ιδέα την έχουμε συζητήσει με τη Fidaa, αφορά εφήβους και νομίζουμε ότι με το Δίκτυο μπορούμε να το προχωρήσουμε αυτό και οι συνάδελφοι που είναι εδώ και έχουν παιδιά στην εφηβεία, 13-17 ετών, θα θέλουν να κάνουμε αυτή την ανταλλαγή. Μπορούμε να το σκεφτούμε σαν ένα πρόγραμμα του Δικτύου. Όποιος ενδιαφέρεται μπορεί να επικοινωνήσει με το Δίκτυο.

Σε αυτό το σημείο δίνονται πληροφορίες για το Δίκτυο και τις δράσεις του σχετικά με το Θέατρο στην Εκπαίδευση.

Mahdi Karira: Χαίρομαι πολύ με την απάντησή σας, γιατί ουσιαστικά εμείς κάνουμε την ίδια δουλειά και πρέπει να συνεργαστούμε. Εγώ εκπαιδεύω τους καθηγητές για το θέατρο, η Fidaa είναι ήδη δασκάλα και την Alaa τη γνώρισα σε ένα σεμινάριο εκπαίδευσης εκπαιδευτών για το θέατρο.

T.K.: Ωραία! Είναι η αρχή λοιπόν της συνεργασίας.

μπορούν να μάθουν τα παιδιά ζωγραφική, να συμμετέχουν σε χορωδία, να παρακολουθούν εργαστήρια και εκθέσεις. Γενικά, να μπορούν τα παιδιά να κάνουν διάφορες δραστηριότητες, ώστε να αναπτύξουν διάφορες δυνατότητες. Μιλώντας γι' αυτά τα όνειρά μου, θέλω να πω ότι είμαι ένας απλός άνθρωπος. Είμαστε απλοί άνθρωποι. Έχουμε ανάμεσά μας αυτούς που είναι δυνατοί, αλλά κι αυτούς που είναι αδύναμοι. Αυτούς που είναι καλοί, αλλά κι αυτούς που είναι κακοί. Αλλά εκείνο που κάνει να ξεχωρίζουμε όλοι εμείς είναι ότι είμαστε πάρα πολύ δυνατοί και αγωνιστές. Αυτό το όνειρο που έχω πιστεύω ότι σε λίγο διάστημα θα το κάνω πραγματικότητα.

Πιστεύω ότι αυτό που χρειάζονται οι γυναίκες, αυτό που χρειάζονται οι άντρες, αλλά και τα παιδιά στη Γάζα είναι να βλέπουν ομορφιά γύρω τους. Αυτά τα πράγματα που θα τους δείξουμε θα τους προσφέρουν αυτή την ομορφιά. Το αισθάνομαι κάθε φορά που πάω να κάνω μια παράσταση σε ένα camp ή σε κάποιο άλλο μέρος. Βλέπεις έρχεται ο κόσμος, έρχονται και τα παιδιά και θέλουν ν' αγκαλιάσουν το θέατρο. Αγκαλιάζουν το θέατρο! Θέλω να σας στείλω πολλές φωτογραφίες από τις θεατρικές παραστάσεις που έχω κάνει κατά τη διάρκεια του πολέμου. Ξέρετε... σε μια θεατρική παράσταση ήρθε ένα παιδάκι, πήγαινε κοντά σε μια κούκλα και κάτι της έλεγε στο αυτί. Ήμουν πολύ περίεργος να μάθω τι της έλεγε...

Π.Δ.Θ.Ε.: Ευχαριστούμε πολύ. Ας ακούσουμε τώρα τη συνάδελφό σας Alaa Al Jabari.

Alaa Al Jabari: Ας συστηθώ πρώτα: Είμαι η Alaa Al Jabari. Είμαι 29 ετών. Αυτό που σπούδασα στο πανεπιστήμιο ήταν διοίκηση μονάδων υγείας, αλλά ανέκαθεν, από μικρή, αγαπούσα τη ζωγραφική, είχα ταλέντο στη ζωγραφική. Τα τελευταία χρόνια έδωσα πολύ μεγάλο βάρος και μελέτησα την τέχνη και τη ζωγραφική, και ειδικά την ψηφιακή ζωγραφική, που την έμαθα μόνη μου. Το τελευταίο διάστημα έχω φτιάξει ιστορίες με κόμικς.

Πριν τον πόλεμο μαζί με κάποια κορίτσια είχαμε φτιάξει ένα ψηφιακό περιοδικό. Ήταν έτοιμο να εκτυπωθεί σε λίγες μέρες, αλλά δυστυχώς ξέσπασε ο πόλεμος. Έχω δουλέψει και σαν ψηφιακή δημιουργός και με δημοσιογράφους σε διάφορες ιστοσελίδες. Το τελευταίο διάστημα πριν τον πόλεμο είχα ασχοληθεί με τη δημιουργία παιδικών παραμυθιών. Είχα πάει στην Αίγυπτο και είχα παρακολουθήσει εκεί ένα σεμινάριο. Αυτή ήταν η πρώτη φορά που βγήκα από τη Γάζα και επίσης η πρώτη φορά που ταξίδεψα!

Π.Δ.Θ.Ε.: Ποιος είναι ο ρόλος σας ως εικαστικής δημιουργού στις δεδομένες συνθήκες;

Α.Α.Ι.: Τώρα δουλεύω σε μια οργάνωση ως υπεύθυνη για τις ψηφιακές τέχνες. Αυτή την εποχή δίνω πολύ μεγάλο βάρος στα εργαστήρια που κάνω με τα παιδιά. Ένα από αυτά λέγεται «Ο γυρισμός στο σπίτι». Σε αυτά τα εργαστήρια ακούμε την εμπειρία των παιδιών και βλέπουμε τις δημιουργίες τους. Ακούμε τις απορίες τους και προσπαθούμε να καταλάβουμε πώς νιώθουν και πώς ζουν σ' αυτή την κατάσταση. Δεν δίνουμε τόσο έμφαση στο τι φτιάχνουν ή στο τι ζωγραφίζουν, αλλά εστιάζουμε στη διαδικασία. Στην ουσία, αυτά τα εργαστήρια είναι σαν μια πρώτη ψυχολογική υποστήριξη για τα παιδιά κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Π.Δ.Θ.Ε.: Η δουλειά σας σχετίζεται με τις ιστορίες των ανθρώπων στη Γάζα;

Α.Α.Ι.: Ναι, στη δουλειά μου έχω καταγράψει τις μαρτυρίες των εκτοπισμένων: πώς έζησαν και πώς ζουν τώρα. Όλα αυτά τα παραμύθια τα έχω δημιουργήσει και μπορώ να σας τα στείλω να τα δείτε – τα έχω στείλει στη Fidaa. Έχω δουλέψει και με τη Fidaa στην καταγραφή μαρτυριών για όλα αυτά που έχασαν οι γυναίκες κατά τη διάρκεια του πολέμου. Αυτές τις μέρες φτιάχνω τον χαρακτήρα αυτής της ομάδας. Έχουμε δημιουργήσει έναν χαρακτήρα που θα τον λέμε Sumaqie.

Π.Δ.Θ.Ε.: Μπορείτε να μας πείτε περισσότερα για τη συνεργασία σας στην ομάδα «Εμείς» και την εμπειρία σας ως καλλιτεχνών κατά τη διάρκεια του πολέμου;

Α.Α.Ι.: Στην ομάδα Νάχνου προσπαθούμε να δουλέψουμε όλοι μαζί. Εμείς οι τρεις μαζί, η Fidaa στη συγγραφή, εγώ στη ζωγραφική και ο Mahdi στο θέατρο ελπίζουμε να δημιουργήσουμε όμορφα πράγματα.

Πραγματικά, οι δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε στον πόλεμο ήταν πάρα πολλές. Νιώθω πως πριν ήμουν κάτι άλλο και τώρα έγινα κάτι άλλο. Ήταν τεράστιες οι δυσκολίες. Πρώτα, το ότι δεν είχαμε ρεύμα, ούτε ίντερνετ. Δεύτερον, το ότι εκτοπιστήκαμε πολλές φορές. Εφτά φορές έχω εκτοπιστεί σ' αυτό τον πόλεμο! Σ' αυτό τον πόλεμο έχασα πολλά πράγματα. Έχασα τα χρώματά μου! Έχασα τους πίνακές μου. Έχασα όλη την προηγούμενη ζωή μου! Και δεν είναι μόνο τα υλικά πράγματα που χάσαμε, αλλά είναι και τα ψυχολογικά που χάσαμε.

Όμως, παρ' όλες τις δυσκολίες που περνάμε, έχουμε τη δύναμη και κάποια στιγμή θα φτάσουμε στα όνειρά μας και θα κάνουμε κάτι πολύ ωραίο και πολύ μεγάλο. Κάτι άλλο που θέλω να αναφέρω και ξέχασα να το πω είναι αυτά που σκέφτονται τα παιδιά. Ναι, πονάνε! Ναι, όσα ζούνε είναι τρομακτικά! Αλλά είναι και ελπιδοφόρα, είναι και όμορφα!

Μ.Κ.: Ο Πάολο Φρέιρε προσπάθησε να φέρει το θέατρο στην κοινωνική του βάση και το θέατρο στην εκπαίδευση και θέλω να αναφέρω μια προσωπικότητα πολύ σημαντική στην Παλαιστίνη, που αντιστοιχεί στον Φρέιρε, τον Χαλίλ Σακακίνι. Ήταν ο πρώτος άνθρωπος που ασχολήθηκε με το θέατρο στην εκπαίδευση περίπου στη δεκαετία του '30 και δούλεψε γι' αυτό μέχρι το 1952. Είναι μια μεγάλη προσωπικότητα του παλαιστινιακού εκπαιδευτικού κινήματος πριν από τον πόλεμο του 1948. Είχαμε και μάθημα στο σχολείο από τον Σακακίνι και θάσας στείλουμε και ένα ντοκιμαντέρ γι' αυτό.

Τ.Κ.: *Θα χαρούμε πάρα πολύ να μας στείλετε ό,τι πληροφορίες έχετε γι' αυτό. Ευχαριστούμε πολύ. Γιατί ένα από τα πράγματα που κάνει η αποικιοκρατία είναι ότι τα εξαφανίζουν αυτά, σαν να μην υπάρχει πολιτισμός, σαν να μην υπάρχει τέχνη και ανθρωπιά. Είμαστε πάρα πολύ συγκινημένοι που ακούμε αυτό το πράγμα. Το ξέρουμε κάποιος από μας, αλλά είναι πάρα πολύ δύσκολο στη Δύση να υπάρξει πληροφόρηση για το τι είναι η Ανατολή, τι πολιτισμό έχει πίσω της, και παρελθόντα, και παρόντα και μελλοντικό. Σας ευχαριστούμε θερμά. Λευτεριά στην Παλαιστίνη!*

Μ.Κ.: *Κι από μας. Λευτεριά στην Παλαιστίνη!*

Μετάφραση από τα αραβικά: **Nawzat Hadid**

Διαμόρφωση αρχικών ερωτήσεων και απομαγνητοφώνηση: **Μαίρη Καλδή**

Η **Fidaa Ziyad** είναι συγγραφέας, καθηγήτρια αραβικής γλώσσας και πολιτιστική ακτιβίστρια. Γεννήθηκε στην πόλη της Γάζας το 1987 και ζει στη Λωρίδα της Γάζας. Έχει σπουδάσει αραβική γλώσσα και λογοτεχνία, μεθοδολογία διδασκαλίας και λογοτεχνική κριτική. Κείμενά της δημοσιεύονται σε πολλές λογοτεχνικές πλατφόρμες. Οργανώνει πολιτιστικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες και συμβάλλει στην ίδρυση πολιτιστικών ομάδων στη Γάζα. Αυτή τη στιγμή το έργο της επικεντρώνεται στην καταγραφή και την τεκμηρίωση της φωνής των πενθούντων γυναικών στη Γάζα, οι οποίες βίωσαν κυρίως πένθος πρώτου βαθμού. Μελετά τον αντίκτυπο της απώλειας και του πένθους στην προσωπικότητα των γυναικών κατά τη διάρκεια του πολέμου, με στόχο να καθιερωθεί η ιδέα της αφήγησης ως γέφυρας ψυχολογικής ανακούφισης για τις γυναίκες. Πρόσφατα κυκλοφόρησε στην Ελλάδα μια ποιητική συλλογή της Fidaa με τίτλο *Αφησα το πρόσωπό μου στον καθρέφτη*. Πρόκειται για δίγλωσση έκδοση (αραβικά-ελληνικά), με σχέδια εξωφύλλου της Alaa al-Jaabari και μετάφραση της Nawzat Hadid.

Η **Alaa Kamal Al Jabari** είναι ψηφιακή γραφίστρια σε πολλές πλατφόρμες και εκπαιδευτρια στην τέχνη των κόμικς. Έχει σπουδάσει κόμικς, καθώς και διοίκηση και διαχείριση υπηρεσιών υγείας. Είναι συντονίστρια εκφραστικών τεχνών στα εργαστήρια Paths to Return Home. Δημιούργησε ένα περιοδικό κόμικ, αλλά ο πόλεμος εμπόδισε τη δημοσίευσή του. Έχει δημιουργήσει έξι βίντεο που τεκμηριώνουν τις ιστορίες των εκτοπισμένων στη Γάζα μέσω ψηφιακής σχεδίασης. Αξιοποιώντας την τέχνη ως εργαλείο ψυχολογικής υποστήριξης, κάνει εργαστήρια σχεδίου, κόμικς και δημιουργικής έκφρασης με παιδιά, έχοντας ως στόχο την ψυχολογική τους ανακούφιση κατά τη διάρκεια του πολέμου.

Ο **Mahdi Karira** είναι μαριονετίστας, σκηνοθέτης, εκπαιδευτής ενεργών στρατηγικών μάθησης και ιδρυτής του Θεάτρου Μαριονέτας στην πόλη της Γάζας, στο κέντρο «Holst» του Δήμου Γάζας. Σκηνοθέτησε περίπου 15 θεατρικές παραστάσεις πριν από τον πόλεμο που είναι σε εξέλιξη, ο οποίος κατέστρεψε ολοκληρωτικά το θέατρο και το εργαστήριο κουκλοθεάτρου του. Η έλλειψη εργαστηρίου και υλικών δεν κατασίγασε το πάθος του για το θέατρο και τις μαριονέτες, αλλά τον οδήγησε να καταφύγει στην ανακύκλωση κονσερβών από προϊόντα που παρέχονται ως επισιτιστική βοήθεια κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Γάζα. Τώρα κατασκευάζει μαριονέτες από κονσέρβες και δημιουργεί παραστάσεις με τις οποίες προβάλλονται αξίες και θίγονται κοινωνικά ζητήματα που επέβαλε ο πόλεμος. Έτσι καθιερώνει την ιδέα της τέχνης ως θεραπείας και ως μέσου ψυχολογικής ανακούφισης σε περιόδους κρίσεων και πολέμων.

Η **Τζένη Καραβίτη** είναι φιλόλογος, θεατροπαιδαγωγός και συγγραφέας. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο ΕΚΠΑ και πραγματοποίησε μεταπτυχιακές σπουδές στο Θέατρο και στη Θεατροπαιδαγωγική στα University of Essex και Royal Holloway University of London. Είναι ιδρυτικό και ενεργό μέλος του Πανελληνίου Δικτύου για το Θέατρο στην Εκπαίδευση.

Στο συγγραφικό της έργο περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, η ποιητική συλλογή *Kur'ia Sante* (2024), η συμμετοχή της στη συγγραφική ομάδα του βιβλίου *Το Πορτοκάλι με την Περόνη-Θεατρικές ασκήσεις και δημιουργικές δραστηριότητες* και η επιμέλεια της έκδοσης *...κι εμείς καλύτερα: 33 «Καλλιτεχνικά» παραμύθια* του Καλλιτεχνικού Σχολείου Αμπελοκήπων.

Στις μεταφράσεις της περιλαμβάνονται οι ποιητικές ανθολογίες του Μαχμούντ Νταρούις *Όταν έρθει το αύριο* (2025) και *Να σκέφτεσαι τους άλλους* (2010), η θεατρική σύνθεση των The Freedom Theatre και Artists on the Frontline, *Η υπόσχεση της Επανάστασης* (2024), *Καφέ Σωκράτης* του Κρίστοφερ Φίλιπς, *Μια ερωτική ιστορία* του Γκάζι Αλγκοζαΐμπι, ο υποτιτλισμός της ταινίας *Εκεί που κλαίνει τα ελαιόδεντρα*, ποιήματα των Mosab Abu Toha, June Jordan, Chantal Rizkallah κ.ά.